

Makade in damm i älgbössan när skogvaktaren kom på syn.

Om min farmors far, Janne.

Janne i Skogstorpet var född och uppväxt vid Sörtuna i Västerljug. Han var sedan som ung och nygift gårdssnickare vid Thureholm. Jannes hustru hette Karin och var från Hölö. Av Thureholm köpte de den stuga, där de kom att tillbringa återstående delen av sitt liv. Stugan stod i en skogsglänta på skogen tillhörande en gårdsdel i Gillbera by. Stugan, som var belägen ända upp vid gränsen till Rönö härad, stod halvfärdig när Janne och Karin köpte den för trettio kronor. De byggde sin stuga färdig, odlade sj tunnland av skogsmarken, byggde ladugård och loge samt visthusbodar. De ~~hade sedan~~ kunde sedan hålla tre kor och en ox. De hade sju barn. På sommaren de dagar inte Janne odlade var han ut i bygden på de stora gårdarna och byggde tröskverk. Det var på den tiden när tröskverken avlöste slagorna. Dessa tröskverk byggdes nästan helt av trä. Det var trällan, cylinderdreven och skoningen på slagorna som var av stål. Såväl kuggarna i vandrighjulet som i det stora drivhjulet var av björk eller ek. På de stora gårdarna byggdes dessa tröskverk så att de kördes med fyra par oxar. De kunde då avverka sjuttio eller åttio tunnor per dag, vilket var mycket på den tiden.

Själv köpte Janne sig ett tröskverk, som var av bara stål. Detta drogs för hand av tre karlar. I början var det svårt att få dragare. Men så hittade Janne på, att karlarna skulle få en sup och en smörgås varje timme, Detta resulterade i att karlarna fram på eftermiddagen drog verket med sådan kraft, att Janne var rädd att alltihop skulle fara i luften. Janne vågade dock aldrig säga någonting. En gång var Janne nära att bli ihjälslagen. Han stod på ett grannställe och matade tröskverket. Då lossnade en slaga i cylindern, for upp i luften och slog ner två tum från Jannes näsa. Janne blev då arg, tog slagan under armen och gick hem och slöjdade en. Efter två timmar var tröskverket igång igen. Janne var som sagt storsnickare. Han kunde göra allt ifrån träskedar till dyngskovel, han mockade i lagårn med. Han slöjdade möbler och laggkärl, kälkar och vagnar, allt så starkt att det kunde hålla i hudra år. En gång lurade Janne sig emellertid. Han hade gjort ett stort bykkrar till Erikslund. När han skulle välta ut karet måste han hugga bort en halv tum ur vardera dörrposten. Men hellre det en att slå sönder karet, som var mycket praktigt.

Högg väg till Bygden.

Janne var mycket kyrksam. Torpet låg långt inne i skogen, men han hade huggit en spikrak väg genom den ned till bygden. En gång när Janne var till julottan, blev han inbjuden till båtsman Gillberg, vilken hade sitt torp på samma gårdsdel som Janne. Han blev där bjuden på middag och råkade suppa sig full. Han fick ovetta av Karin, när han kom hem och var full på juldagen. Detta gjorde Janne aldrig om. Janne och Karin var sådana, att på vardagarna var det arbete vid hyvelbänk och vävstol, men på söndag var det helgfrid. Detta hindrade dock inte Janne från att dra en matare, då något under arbetet gått galet. Det blev dock aldrig mer än en.

Janne var rättfram i ord och gärning. Han tålde inget skryt och skravel. Det var en granngumma som brukade hälsa på Karin. Hon var mycket slängd med att ljuga. När hon gått brukade Janne säga Idag kunde kunde hon ljuga, det nötet.

Janne tyckte om folk som arbetade. Själv arbetade han från sex på morgonen till åtta på kvällen med blott en liten middagsrast. Janne och Karin var mycket rädda om sina djur. Det var bra att vara oxen åt Janne, för aldrig lånades oxen bort. I stället lånade Janne en ox till när täppan skulle köras.

Varje höst åkte Janne till Trosa med sin ox och köpte ett ankarbrännvin på fyrtio liter. Detta fick räcka hela året åt Janne och hans lejdfolk.

Janne var en stor jägare. Han hade jakträtt på Gillberga skog. Två bössor hade han, en myningsladdare och en med stål och flinta. Många äro de älgar som stupat för hans lod. Två gånger var han dock nära att bli fast, första gången när han hade skjutit en älg, som sprungit över häradsgrensens och stupat där. Janne och Karin var då tvungna att bära hem köttet på natten. Janne bröt upp en planka i logens golv och sänkte ner köttet där. Han spikade så fast plankan igen, bar in några sädesskyllar och ställde över loggolvet. När bokhållaren och skogvaktaren kom och synade, kunde de inte finna spår av vare sig älgkött eller skinn. Den andra gången hade en älg sprungit åt herrgården och stupat i en hage. När Janne höll på att slakta upp älgen, fick han höra röst i buskarna alldeles intill. Han fick då så brått att springa därifrån, att han måste lämna knivar och alla andra tillhörigheter i sticket. Endast bössan fick han med sig. Väl hemkommen makade han den bössan full med damm och sopor och kunde därmed övertyga inspektorn och skogvaktaren om att inte bössan varit skjutduglig den dagen.

Tjäder i grytan.

En gång blev Janne tillfrågad om hur många älgar han hade skjutit. Detta svarade han inte direkt på men sade sedan, att det fattades två i jämt etthundra, eftersom han hade torpet i 50 år och de första åren kunde skjuta både två och tre om året. ~~xxxx~~ De sista fyra åren kunde han emellertid skjuta på grund av darrhänthet. Det sista Janne lyckades skjuta var en tjäder som satt i täppan. Han lade då bössan på grindstopen och fyrade av och tjädern var färdig att läggas i grytan. När alla gårdar i Gillberga inköpts av greven på Erikslund kom skogstorpet att höra under herrgården. Janne blev då meddelad av greve Hallwyl, för att han skött torpet så väl för att han varit nöjd med den torva han fått att bruka. Greven uttryckte sig vid utdelningen. Janne blev mycket glad och sade i sitt tacktal, att det var en ära, som han inte nåt drömme om, mycket mindre att den nu var verklighet. Ibland kunde Karin få främmande av fina fruor och fröknar från herrgården. När de sänkat Janne och Karin en timme eller så, brukade Janne börja hyvla så att spånen rök i taket. Då måste det fina herrskapsfolket gå, emedan de var rädda att få träfrat på sig. Janne var en god fiolspelare och kunde sätta benen igång på både gamla och unga. I yngre dagar kunde han vara borta både tre och fyra nätter i rad och spela i stora byarna. Han kunde då komma hem med sjuttio-åttio kronor på fickan, som han erhållit i spelpengar. Det var en vacker slant på den tiden.

Avsked till fiolen.

Det berättas att när Janne låg på sitt yttersta. Karin fick ta ner fiolen från väggen och hålla i den, Janne fattade staken och drog några drag över strängarna. Så fick hon hänga upp den igen. Han hade därmed tagit farväl av sin kära fiol som gett honom så många goda slantar. Janne spikade själv ihop sin och Karins likkista. Sin egen måste han dock ge bort åt sin broder. Brodern ömmade Janne mycket för. Denne hade skjutit sig på Häradsgården i Vagnhär och så gav Janne honom sin egen likkista när han var död och gjorde sig själv en ny. Innan Janne dog hade han förordnat vilka som skulle gräva hans grav och vilka som skulle bära honom. Eftersom vägen var dålig, skulle han bäras ut till nästa torp. Detta blev dock aldrig av, eftersom den bonde, som skulle skjutsa, åkte ändå upp till Jannes stuga. Så fick han då Janne åka sista färden, medan karlarna gick på ömse sidor om vagnen och höll emot, så att inte kistan trillade av.

Karin bodde ensam kvar ett år i torpet. Sedan togs hon omhand
barnen. När Karin var död såldes husen på auktion eftersom de
var makarnas egendom. Husen köptes av barnen.
Jannes första stuga kom då att återuppbyggas vid Mellanstock-
bäcken i Helgona. Hans undantagsstuga är en del Hällsta vid Nyl
invid Nyköping. Uthuset är inflikade i en villa i Västerljung
Så finns alltså det timmer kvar, som Janne och Karin för etthus-
dratio är sedan sågade, högg och bar på sina axlar samt timrade
husen vid det lilla skogstorpet.

Arvpenningar.

Janne och Karin lyckades på de femtio åren få ihop mellan sju
åtta tusen kronor. De sex döttrarna och sonen August fick alla
var sin tusenlapp och litet till, när alla papper var klara.
Barnen var lika flärdfria som föräldrarna. Det mesta av det här
har sonen August berättat för mig. En del minns jag eftersom ja
var fjorton år då Janne dog.

August var i många år grenadjär på Sanna hed, sedermera soldat
Malmköping. Han hade ett torp i Svärta men kom att bosätta sig
Nyköping på äldre dar. Han var då ofta hos mig vid Ekeslöt och
berättade om sitt barndomshem. Jannes täppa lades till grann-
torpet, o många dagar har min bror och gått och rensat de utfall
diken som Janne en gång i tiden grävde genom skog och moras. De
var ända till två meter djupa där backarna var höga. Många gång
er har min far och jag beundrat Jannes gårdsgårdar, de var så
väl hägnade att knappast en hare kunde komma igenom. Störarna
var hopbundna med tumstjocka grangrenar, vilka Janne värmt, så at
han kunde linda dem som strumpeband kring störarna, utan att de
gick av. Allt vad Janne gjorde varade i mansåldrar eller mer.
Många av Jannes barnbarn emigrerade till Amerika. Två av dem ha
varit hemma och hälsat på, men de for tillbaka igen. Än finns nå
gra ättlingar till Janne och Karin kvar i Nyköping, Trosa.
Västerljung. Låstringe och Göteborg.
Jag vill nu till sist säga: All heder åt dessa makar, Janne och
Karin, som på det lilla skogstorpet kunde samla så mycket av
denna världens goda.

Eric Carlsson

F.D. torpare vid Noret
under Erikelund.